

THE RETURN OF BULGARIAN CHRISTMAS SONGS FROM MOLDOVA. FOR THE TRADITION IN THE CONCERT AND THE CONCERT TRADITIONS IN PIANO EDUCATION

Zhaneta D. Katsarova

ABSTRACT: In Moldova, the Bulgarians have kept the tradition of singing Christmas carols from house to house, and reunite to learn its and to recall its. This tradition, unfortunately, in our country is no longer exists. Saving the tradition is a case of us – the musicians.

KEYWORDS: christmas songs/carols, Moldova, tradition, concert traditions

Изследването е финансирано по проект № РД-08-133/07.02.2018 г. от параграф на фонд „Научни изследвания” на ШУ „Епископ Константин Преславски“.

Концертните традиции в обучението по пиано на деца от различни възрасти, както и на студентите от специалност ПОМ изискват включването им в различни публични изяви: класови срещи, тематични концерти, годишни концерти и др. Сценичните изяви са задължителен елемент за тяхното израстване и придобиване на сценична устойчивост. Подборът на произведенията, които се включват в концерта, предполага да се приложи от преподавателя някакъв усет за стилово единство, който цели да се възпита в учениците и студентите. В нашите концерти обаче решихме, че стиловото единство може да отстъпи пред решаване на по-важни възпитателни задачи. В последните години се забелязва тенденция добрите, изградени музиканти, свикнали да си служат с изразните средства на класическата музика и изградили съответната естетическа ценностна система да не познават и оценяват богатството и естетиката на народната ни музика. (Това се подсилва и от факта, че „народната“ ни музика присъства в звуковата среда в различни неавтентични, комерсиални варианти, преливащи от родния „попфолк“ до балканската „чалга“.) В нашите концерти започнахме да включваме колеги студенти народни певци, които да представят автентичната народна песен, която да повторим с цялата публика (За целта в програмата бяха отпечатани песните). Първата песен беше „Радице моя“ от Родопите. И изненадващо публика и изпълнителите пяха с удоволствие.

Нашият експеримент продължи с български коледни песни от *Молдова с. Вознесень*, които записахме скоро преди коледния концерт. Организирахме група от пианисти и народни певци с която репетирахме, както повеляват коледните български традиции. Поискахме и получихме помощ от специалист по народно пеене – Дарина Бошнакова, която разясни спецификата и орнаментите, които всеки от народните певци използва индивидуално но трябваше да бъдат уеднаквени. Пеейки заедно с колегите – народни певци, пианистите имаше какво да научат и по отношение на звукоизвличането, орнаментиката и най-вече ценно беше преживяването и приобщаването, което се създава при този вид музициране. Фактът, че това са български песни, които са запазени много дълго извън България и сега се завръщат обратно, създаде у групата певци особено съпричастие и желание за работа. Песните, които разучихме, бяха – „Дена мома“ и „Свети Петър“ от с. Вознесень- Молдова (фиг.1 и фиг. 2.)

Преселването на българите към Бесарабия започва от ранното средновековие и продължава по време на кърджалийството в Османската империя. Най-масови заселвания има през Руско-турската война 1806–1812 г. също и през 1828–1829 г. Освен това епидемията от

чума предизвиква допълнителна вълна от изселващи се бежанци от източна Тракия. Село Вознесень, от където са записите ни, е едно от многобройните български села в Молдова. Други близки до Вознесень селища с преобладаващо българско население са: Троян, Твърдица, Троица, Колибабовка, и гр. Тараклия.

В Молдова българите са пазили традицията да пеят коледни песни „от къща на къща“ (като преди това се събират за да ги разучават и припомнят) до преди 7-8 години. У нас тази традиция отдавна вече не съществува по този начин. Запазването на традициите е станало дело на институциите: училища, читалища, клубове и др. Забележително и поучително за нас е отношението на българите от Молдова към българската народна песен. Те и до сега се събират и пеят грижливо пазените си народни песни като най-ценно богатство. При посещението ни, те очакваха от нас да им изпеем българска песен, а колко от нас – класическите музиканти – биха могли да откликнат на тази молба? Колко от нас си спомнят наизуст автентична българска песен от мястото, където са родени? Има ли какво да се научим от Бесарабските българи – как се пази традицията.

Възпитаването на български традиции в моя личен опит ме връща към 1978–79г., когато в АМТИ Пловдив 120 студенти, класически музиканти, студенти от специалност „Музикална педагогика“ пяхме песента „Лале ли си, зюмбюл ли си“. Едва ли проф. Асен Диамандиев е искал само да покаже как тези 120 души могат да изпеят на концерт едногласно „като един“ всички извивки от орнаментиката на песента. Мисля, че целта му е била друга. Ние посветихме голяма част от часовете по солфедж на прецизното усвояване на тези орнаменти, и резултатът беше, че всеки от нас помни тази песен и ще я помни завинаги. Неговата цел е била да възпита у нас – класическите музиканти и бъдещи учители, отношение към българската народна музика и към българската традиция.

Според спецификата на интонационния строеж, на песните, които изпълнихме (фиг. 1, фиг. 2: „Дена мома“ и „Свети Петър“), беше определено, че те се доближават до тези от Североизточна България или от Ямболско. Да се изследва произхода и да се намерят връзки и подобия с песни от България – това не е основната тема на настоящия доклад. Основната ни задача е да отговорим на въпроса: „защо е толкова важно да преоткрием традицията на народните ни песни?“ Надявам се, след този доклад, да бъдат записани и други песни от с. Вознесень (и от други селища в Бесарабия), защото събирателството, нотирането и изпълнението на автентичните народни песни не трябва да бъде задача само за фолклористи, а за всички музиканти.

Събирането на народни песни датира от 1861 година. В Загреб е издаден сборник с 660 народни песни под заглавие „Български народни пѣсни собрани одъ братья Миладиновци Димитрія и Константина и издани одъ Константина. Въ Загребъ въ книгопечатница-та на А. Якича. 1861.“ През 1926 г. към Етнографския музей в София се открива отдел „Народна музика“, в който са назначени музикалният фолклорист Васил Стоин Павел Стефанов и Иван Камбуров, а по-късно – Йосиф Чешмеджиев, Райна Кацарова, Константин Загорев, Христо Илиев и др. Всички те, под ръководството на Васил Стоин, започват събирането и записването на народни песни от цяла България. Песните се нотират по слух. Но събирането на народни източници не е била задача само за фолклористите, но и за класическите музиканти.

Българските композитори са записвали народни песни много по-рано, не само за вдъхновение за нови произведения, но и за запазване на автентичните песни, като са ги издавали под формата на песенни сборници: Добри Христов в предговора към сб. „Изворчето пее“ (Христов, Добри. 1937) подкрепя тезата за развитието на българската музикална култура в полза на музикалното образование и възпитание (т.е. в „какъв тон“ да се води обучението по музика „европейски“ или български, народен.“). Добри Христов пише ранните си обработки на български народни песни за големия певец и актьор К. Михайлов-Стоян по мелодии, записани от самия него. Като основен принцип при този жанр той издига неприкосновеността на народната мелодия“ (Секулинова – Швайцер, Ермила. 2011, с. 20). Емануил Манолов има 118 песни, от които 87 са отпечатани в сб. му „Славееви гори“ и това не е случайно. Нужда от родна музика изпитват и оркестрите след Освобождението – военните духови музика. Както казва Атанас Иванов: „Въпреки голямото си желание и старание чешките капелмайстори

остават чужди на нашата народна музика. Те не могат да я възприемат и осъзнаят [...]. А, както знем, репертоарът на оркестрите в голяма степен определя техния облик“ (Иванов, Атанас. 1979, с. 27) Как да покажем, че сме оркестър към българската армия?! Така се налага изготвянето на допълнителен член в устава на духовите военни състави:

„§ 16. Капелмайсторите са длъжни да събират и аранжират български народни мотиви, за което в случай на народни тържества и сборове в близки до гарнизона пунктове, с разрешението на дивизионния началник, да се командироваат за тази цел.“

Изготвянето на български репертоар за българските музикални състави става цел номер едно. През последното десетилетие на XIX в. се появяват китки за духов оркестър от Емануил Манолов: „Вело моме“, „Народен букет“, „Овчарска идилия“ и „Родопска легенда“... които веднага били включени в репертоара на военните оркестри. Това ги прави първите творби за духов оркестър, писани от български автор с чисто българско звучене (Иванов, Атанас. 1979, с. 31). Така българските хора, чрез духовите оркестри се приемат от светското общество. Владимир Балчев пише, че балът на еврейските ученици в Пловдив през 1896 г. започнал с българско хоро. Изпълнил го оркестърът на 9-ти пехотен полк на Йосиф Душек. През 1894 г. А. Букорещилов е преместен като учител от Казанлък в Пловдив и за да натрупа български материал за хоровете си (Пловдивско певческо дружество), в периода 1891 - 1898 година, той осъществява няколко експедиции и записва над 2500 народни песни от Родопите, Средногорието и Македония. Нотира 461 от тях и ги публикува под заглавие „Среднородопски песни“ в „Сборник за народни умотворения и народопис“ (Сборник за народни умотворения и народопис, БАН, 1934) . По-късно издава и 10 хорови китки (Енциклопедия на българската музикална култура., БАН, 1967., с. 188). Изключителен принос в проучването и съхраняването на българския музикален фолклор, със записани над 40 000 народни песни, е акад. Николай Кауфман. Следван от фолклористите Тодор Тодоров, Тодор Джиджев, Ел. Стоин, Т. Бояджиев, Д. Осинин, Илия Манолов, Михаил Арнаудов, Р. Кацарова, Емануил Попдимитров, Проф. д-р Светла Калудова-Станилова и множество други събирачи на народни песни, които са дали своя принос за допълването на народната ни съкровищница.

Вижда се, че събирането на автентична българска музика никак не е била самоцелно за музиканти, диригенти и композитори. Иван Камбуров набелязва три основни периода в третирането на българската ни народна музика: първият, той нарича „фолклорно музикално съжителство“, втория период нарича „парафраза“ и третият период на развитие, Камбуров определя с „тематичното използване на народната песен“, която „се подлага на всевъзможни ритмически, мелодически и хармонически промени и превръщания и се използва най-широко като мотив и тема“.

В днешно време ние се радваме на богата и уникална българска музикална култура, обвързана с фолклорни елементи. В нашата клавирна практика винаги и във всички възрастови групи са присъствали произведения от Веселин Стоянов, Андрей Стоянов, Любомир Пипков, Парашкев Хаджиев, Панчо Владигеров, Александър Танев, Светослав Обретенов, Димитър Ненов и др. Обучението по пиано и задължително пиано (за студентите) цели не само придобиване на пианистични навици, но и възпитаване на клавирна култура по отношение на естетиката на различните стилове: барок, класика, романтизъм, импресионизъм, съвременна музика и др., сред които и българска музика от различни периоди. Традиция за нас е да отбелязваме годишнини от рождението или смъртта на композитори, чиято музика свирим в т.н. „Цикъл юбилейни годишнини“. В тези концерти се стремим да покажем цели опуси или сборници, за да ги познават пианистите и да ги ползват. Сред българските композитори сме отбелязвали годишнини на: Веселин Стоянов, Парашкев Хаджиев, Панчо Владигеров, Таня Пандова. Познаването на българската клавирна литература е само част от познаването на българската музикална култура. Изграждането на широко-обхватен поглед включва и познаване, оценяване на народната ни музика, като съществена нейна част. Разглеждането на явленията от позициите на една-единствена естетическа гледна точка – обучение по пиано, води до изкривяване на историческата истина за нашето музикално минало и настояще от позициите на днешния ден.

Да се пазят българските традиции, да се изгражда и възпитава ценностна система у подрастващите е задължение не само на началния учител, на учителя по български език и история, а също на всеки учител, също и на учителя по пиано.

Дена мома

Ра - ня - ла Де - на бра - то - ва ко - ня
 Ра - ня - ла ла - гу гле - да - ла - гу
 Из - ве - ла - гу да - го - по - и
 Из - тър - ва - гу из - мъг - ла - та
 Из - про - вик - на - са Де - на - мо - ма
 Кой - го - у - ло - ви бра - то - ва - ко - ня
 шъ - гу - да - ря - с - до - бри - да - ри
 доб - ра - да - ра - ши - та - ри - за
 ши - та - ри - за - ю - че - ниш - ка
 ю - че - ниш - ка - го - де - ниш - ка
 че - у - ло - ви - бра - то - ва - ко - ня
 че - го - да - ри - Де - на - мо - ма
 доб - ра - да - ра - ши - та - ри - за
 ши - та - ри - за - ю - че - ниш - ка
 ю - че - ниш - ка - го - де - ниш - ка
 Наз - дра - ве - ти - Де - но - мо - ме
 Те - бе - пе - ем - Бо - га - сла -
 Де - но - мо - ме - Ку - ла - де - ле

Фиг. 1

Свети Петър

Све - ти Пе - тър ло - зе са - ди
 Ло - зи са - ди де - вет ре - да
 де - вет ре - да и - пол ви - на
 Сред ло - зи - то жъл - та дю - ля
 Под дю - ля - та злат - натър - пе - за
 На тър-пе-за ша-ре-но-яг-не
 Край тър-пе-за всич-ки-стет-ци
 Си-дът пи-ят пе-сен пе-ят
 пе-сен пе-ят Бо-жо-ва-пе-сен
 Наз-дра-ве-ти-Све-ти-Пе-тър
 Те-бя-пе-ем-Бо-га-сла-вим.
 мла - ди наж Бож - не - ле Гос - по - ди - не

Фиг.2

References:

1. Entsikolopediya na balgarskata muzikalna kultura., BAN, Sofia, 1967.
2. Hristov, D. Izvorcheto pee – 375 pesni za domy I uchilishte vy narodeny I obshty tony., P. Martulkovy, 1937.
3. Ivanov, A. Voennite Orkestri v Bulgariya. – Sofia, 1979.

4. Miladinovtsi, Dimiriya I Kostantina. Balgarski narodni pesni sobrani oty bratya Miladinovtsi Dimitiya I Konstantina I izdadeni ot Konstantina. Zagreb, Knigopechatnitsa-ta na A. Yakitcha. 1861.
5. Karazhelyaskova, R. Tvorchestvoto na Maestro Georgi Atanasov v Plodiv. Rolyata mu za razvitie na vokalno-instrumentalnite janrove v Plovdiv I regiona. Antos, 2018.
6. Sbornik za narodni umorvorenija I narodopis, BAN, IZd. Ministerstvoto na narodnoto prosveshenie, Darjavna pechatnitsa., God. XXXIX, Sofia, 1934.
7. Sekulinova – Shvaytser, E. Kamerno-vokalno tvorcestvo na parvite ni kompozitori. // Pedagogat Lyubomir Pipkov v kamerniya janr na solovata pesen s piano. Doktorska disertatsiya., NBU. Departament “Muzika”. S. 2011.

Zhaneta Katsarova
Pedagogical faculty
Konstantin Preslavsky – University of Shumen
jeaneta@abv.bg